

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 7. oktobra 1857.

Pretres nekterih vraž in krivih misel naših kmetovavcov.

Bolj ko učenost in vednost razsvitljuje tamoto, s katero je skrivna delavnost nature pokrita, bolj tudi vraže in krive misli slovo jemljejo. Zlasti je tekoče stolétje k temu veliko pripomoglo. Pa vendar nas žalostne skušnje še učé, da je med našim, sicer verlim in dobrim ljudstvom še sila veliko vraž, krivih misel in nevednost, ktere mu ne dajo napredovati v kmetijstvu, kakor bi treba in za-nj dobro bilo.

Koliko zatega časa, ki se nikdar več ne verne, zgubljuje marsikteri, ki misli, da mora, kakor njegovi prednjiki, s svojimi poljskimi opravili nekterih znamenj v pratiki, spreminov lune, ali pa drugih prikazin v naturi čakati, ktere se po večno enakih postavah godé! Koliko škode zadene dostikrat takega lahkoverneža, kteri misli, da človeško okó živini škodo prinesiti zamore. Da bi to izmišljeno škodljivost od svoje živine odvernili, se lóti zdravil in opravil, s kterimi dostikrat svoje sicer zdravo in terdno živinče pohabi.

Kako sméšno je, se pri obdelovanji polja po znamenjih v pratiki ravnati, dokazujejo te znamenja same, ker celó nič družega niso kakor — znamenja. Saj bi slednji lahko vedil, da ni ne povodnega moža, ne škorpiona, ne bika, ne device na obnebj, temuč da so take imena le učeni ozvezdju dali, da bi mogli povedati, kje ta ali una zvezda stoji, ktera se v odločenih dobah na obnebj redovno pokaže.

Naj tukaj nekoliko tacih vraž povémo, po kterih se kmetje vécdél ravnajo.

a) „Ako hočeš — pravijo — da ti pšenice ne bo rija pohabila, sej jo tretjo uro po šipu lune.“

Povej mi, preljubi moj, kako se sklada ta trétja ura ali svitloba lune te ure s tvojim, z zemljo pokritim senom in z zemljo tvoje pšenice, ki bo še le čez mesce klasje délala? Odkrižaj se tej krivi véri, in stori, kar te skušnja in pamet učíte, namreč ne sejaj za duhlega, piškavega semena, ne sejaj ga na vlažno ali močirno njivo, ne gnoj zato odločenega polja preveč s présnim (frišnim) gnojem, in ne boš je vidil rijé na pšenice, če ji bo sicer vreme ugodno.

b) „daj svojo živino samo o mladi luni skopsti, ker le tedaj tékne.“

Če bi prav res bilo, da ima luna pri tém opravilu res kaj, bi bil ravno čas mlade lune živini škodljiv. Po tako bolestnem opravilu, kakor je skopljenje, potrebuje bolna živina pokoja in spanja. Vsakemu je pa tudi znano, da je spanje ljudi in živine bolj nepokojno, kadar je mlada luna; da tako spanje tedaj tudi menj moči dá in je bolni živini škodljivo. Pa če bi tudi tako ne bilo, kolikokrat bo še v daljnem življenju živine mlaj in šcip in bo domišljevana moč živino gotovo še doletela!

Glej le, da svoje živine ne skopiš ne v preveliki vročini ne v prehudem mrazu; ne dajej živini, dokler se ne začne celíti, klaje, po kteri bi se kako vnetje izcimiti znale, in živina ti bo tudi brez lune teknila. (Dalje sl.)

Kako češpljeve drevesa množiti in rediti?

(Konec.)

Temu važnemu terdenju nasproti zamorem pa jez iz lastne skušnje reči, da so semenice mojega drevnega sadišča, ki sem jih iz košic priredel, vse drugačne; zakaj kakor sem že gori pod a) in b) od češpljeve nadloge omenil, se je tudi v moji sadjoreji pogostoma in s tako škodo godilo, da sem pri reji izrastkov dovelj učnine zastonj potrosil; zato sem pa tudi sklenil, rejo s koreninimi izrastki popolnoma opustiti, posebno pa ker se mi semenice, ki jih iz košic vsako leto veliko priredim, kaj dobro ponašajo, rastejo kakor konoplje brez vse posebne strežbe, in skorej bi rekel, spešneje kakor izrastki, in so v malo letih take drevésa, da jih je lepo viditi.

Za češpljevo rejo začnem košice vseh češpljevih in slivnih plemen, zgodnjih in pozno zrelih, že mesca avgusta in v začetku septembra skupaj spravljati, kterih mi otroci iz vseh krajev, posebno pa iz češpljevega sejma naneso, da je kaj. Pozneje septembra že nepomešano nabranih, kakor tudi tistih, ki so se pri raznih kuhah iz češpelj iztrebile, dobim kaka 2, včasih blizo 4 doljno avstrijske vagáne. Te košice posejem in iz njih izrastlih drevesc ne pocepim, ampak jih pustim, kakor so, rasti, in si lepih drevés za dom in za prodaj zaredim.

Iz omenjenih 2 do 4 doljno avstrijskih vagánov košic, ki sem jih že mesca avgusta nabral, in kmali potem posejal, pribodejo prihodnjo spomlad mnogoverstne češpljeve semenice iz zemlje, ktere čez neke leta tudi mnogoverstnega več ali menj dobrega sadja obrodijo. Veliko teh semenic neizrečeno naglo raste, so ravne kot sveča, tako, da sem na nje že v tretjem letu, ki so že po 6 do 7 čevljev visoke, marélice in razne žlahne slive in češplje cepil. Drevesca, ki mi niso po volji rastle, ali pa če mi niso dopadle, sem dal izruvat in preč vreči.

To je pač res, da se pride naj ložej k lepemu sadju, če se izrastki le od najžlahneje in najboljše sorte jemljejo. Toda to se ne ujema z občinsko sadjorejo, ampak veljá le za manjši zasade, ker enakih žlahnih izrastkov veliko dobiti ni. Žive priče tega so nam taki kupčevavci, ki se z rejo enakih drevés pečajo, ki rujejo izrastke češpljevih drevés brez vsega razločka in iz vertov pobirajo, da le več šare za prodaj skup spravijo; ali je za kaj ali ne, za to jih ni skerb.

Ravno od imenovanih tergovcov dobivajo skorej vsi kupci od tako visocih drevés pravo mešanico sadja, ki je po debelosti, okusu, zrelosti in ločenji od košic ravno tako različno, kakor so drevésa, na kterih je zrastle. Enaka nadloga se nahaja tudi pri sadji takih drevés, ki so iz košic zarejene. Na terg prineseno sadje je ravno tako velikosortno, kakor so drevésa, na kterih je prirastle, ktere so namreč tudi mešanca iz izrastkov in semenic zarejena. Toda omenjena različnost sadja ni na videz tako očitna, kakor po okusu. Ljudje segajo po navadi raji po debelem, kakor drobnem sadji, akoravno je dostikrat drobneje boljši od debelega, ker na kraji in zemlji, kjer je prirastle, je naj več ležeče. Veliko lepše in okusniše sadje je na dobro obdelani

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 10. oktobra 1857.

Pretes nekterih vraž in krivih misel naših kmetovavcov.

(Dalje in konec.)

c) „Ne daj, da bi gledali tvojo živino ljudje, kateri nimajo zrašenih obervi, ker jo vročijo, in če živinče prvi pot pogledaš, ga moraš opljuvati in ga ne hvaliti, če ne zbolí in pogine.“

Ubogi zapeljanček, ki zamoreš kaj takega verjeti! Prosti ptujec, kateri je tvoje živinče ogledoval, ti ga ni vročil, t. j. vročnega narédil. Tvoje oči so bile same krive, da ti je poginilo, ker ga nisi dobro ogledal o času zboljenja, in torej tudi zoper njegovo bolezen nič nisi storiti mogel. Ne umori ti živine človek, kateri jo gerdo opljuva, temuč ti si njene smerti kriv, ker po stari navadi živini o najmanjih boléznih zdravila kot človek daješ, kateri se na to reč zastopiš, kakor zajic na boben, in poslušáš vselej raji bedake in sleparje, kakor umne možé! Zato, da ti tvoje živine ni prvna bolezen umorila, ampak naporno zdravila, ktere si ji dajal.

Skušnja me je učila — o, da bi me ne bila! — da tako imenovanih domačih zdravil pogoltati. Kaj dajajo, n. pr. kravi, ktero napenja? Neprenéhoma: tobaka, masti vsake verste, česna, gnojnice, in Bog védi, česa še! Ali je tedaj čudo, če ubogo živinče potém še le zbolí in še celó pogine? Par lótov živnega apna, ali če je prav huda sila, z bod v lakotnico — to bi bilo živini gotovo pomagalo.

Kaj delajo mnogokrat z govédom, ko ga kólje? Ostudno strupéno, živo krotó mu porinejo v golt. Ubogi prežvékovavec mora tako — hoté ali nehóté — v svojem životu kroti in žabi prebivanje dati, in ima tako s koljiko in s krotami se boriti, ko bi par požérkov poparjenih kamilic ali pa mlačna brizglja zadostila in koljika odpravljena bila.

d) „Kadar turšico sadiš, ne govori nič, ker ti bodo sicer krokerji zernje iz zemlje pozobali.“

Ta neumnost ima saj to dobrega, da se posli pri delu nič bedastega ne pogovarjajo. Pa vkljub temu ti bo, preljubi kmetič, vendar kroker zernje zóbal, če ga nisi dovolj globoko v zemljo požokal in potém pováljal. Ako ga pa po starem kopitu na široko sêješ in potém le z brano povléčeš, ti ne bo nič pomagalo, kadar boš turšico krusil, ne molčanje, ne govorjenje. To bo krokerju malo mar. Prišel bo na polje in tvojo turšico zóbal, kakor se mu bo ljubilo.

e) „Samo na pepelnični dan je treba slanino (špeh) sekati, ker potém ne plésnije in ni šaltova.“

Če je slanina do tega dnéva tudi v bohu se že spri-dila, ker je bila preslabo presoljena in prekajena, kaj to déne? Dovolj je, da je ta dan bila razsékana.

Veste, kaj ima ta vraža dobrega? Da posli pepelnični dan špeha ne jejo!

f) „Kadar prodaš žito, vzemi, to je ukradi tistemu, komur prodaš, nekoliko prodanega žita, ker se sicer seme preverše in zavoljo tega slabo tekne.“

S tém nepoštenim ravnanjem dobí prodajavec pešico žita in — prodá svoje pošteno ime; njegovo seme pa ne

postane zavoljo tega ne za lasček bolje ali slabše, poslabí pa se on, ker — krade.

g) „Kadar pozimi debele in dolge sveče od streh visé, sejaj v pomladi veliko turšice in lanú; oboje prav dobro plenja.“

Ta vraža saj hudih nasledkov nima. Turšica in lan, zlasti turšica, storita v naših krajih dobro, če ju dobro obdeljujejo. Ali tej krivi véri je letošna zima prav debele sveče, pa tudi debele osle kazala. Koliko turšice se je nakrušilo letos iz debelih ledénih sveč, je vsakemu znano. Še več tacih vraž bi lahko naštel, pa čemu? Ponovim tedaj rajše že mnogokrat izrečeno, pa vunder še novo željo:

Nej gospodje šolski učeníki, pa tudi častitljivi duhovni, take nespametne, in prav dostikrat škodljive vraže po moči zatérajó in c. k. kmetijske družbe podpirajo, ktere si zé léta in léta prizadevajo, z besedo in z bukvami, s svétom in djanjem kmetijstvu na stopnjo pripomoči, ktero sedanje potrebe terjajo. Po, „Woch. d. stuer LWG.“

Kaj početi, ko bo zavoljo železnice na Notrajskem v več krajih malo zaslužka z vožnjo i. t. d., s posebnim ozirom na Planinski, Postojnski, Senožeški in Bistriški okraj, pa tudi nekaj od Ložke doline.

Že je železnica med Terstom in Ljubljano dodelana in kmali ne bo duha ne sluha od cestnih vozačev med Ljubljano in Terstom. Sliši se tudi, da bodo železnico od Šempetra v Reko napravili.

Veliko zaslužka so dale dela na železnici z vožnjo, pa tudi z rokami; marsikteri, ki je zaslužen krajcar prav obernil, si je tudi kaj za prihodnost prihranil in je za tisti čas skerbel, ko z vožnjo ne bo skor nič ali le malo zaslužka.

Kaj bo potém začeti, da se bo moglo pošteno živeti? Jaz vsem sploh rečem: Obdelujte zemljo, kar najbolj morete pridno in pametno; sadite drevje, pa ne le sadúnosno, temuč tudi gojzdno; sadite murve in poprimité se sviloreje, kjer je kraj za to.

Planinčan in Ložan utegne reči: „Imamo slabe grunte, malo senožet, in voda nam jako škoduje; za sadje pri nas ni pravi kraj; zraven pa červ veliko pokončá, tako da imamo večidel slabe letine!“ — Pivčan, Senožečan bo rekel: „Naši kraji so pusti; le malo imamo njiv in še manj senožet; pri nas je vse kamnito in ne more dosti rasti. Burja sadju škodo dela; zavoljo burje bi tudi murve ne rastle, kmali bi jih mraz pokončal. Sadja pa tudi nimamo kam saditi, in kar ga imamo, ga drugi pokradejo. Sploh rečemo, da govoriti je lahko, al storiti je težko.“

Tudi mi vémo to, in vémo tudi, da kakor koli naj se dela, bojo nadloge iz začetka težke. Al vémo tudi, da od zboljšanja njiv in senožet, spašnikov i. t. d. govoriti, in tega in unega prepričati, da na boljše obdelani njivi je tudi obilniši pridelk in če se germovje in kamne iz košenice ali travnikov trebi, če se travniki gnojijo, da je potém tudi